

muzsika

2015. november, 58. évfolyam, 11. szám

430 ft

- Kodály Zoltánné
- Bartók-összkiadás
- Kocsis, Némedi
- Várjon, Simon
- Komlós-konferencia

nka

A harmincéves háború utolsó napjaiban játszódó első egyfelvonásos szövegkönyvével Strauss mindvégig elégedetlen volt, s többször is szembeszállt a két opera librettistájának, Joseph Gregornak az elképzeléseivel. Nem feltétlenül ugyanazért, amiért ma a darabot olyan ritkán adják elő, s amiért a hallgató olyan furcsán érzi magát a végignézése után. A mű ugyanis humanista-pacifista tanmese, ám ilyennek is meglehetősen sematikus, kevésbé hihető és falvédő-komplexitású. Másfelől nehéz nem arra gondolni, hogy a Megbékélést és Egymásra Találást ünneplő himnikus zárószakaszt 1938-ban, az Anschluss évében olyan közönség tapsolta meg – talán

könnyes szemmel –, amelynek statisztikai többsége Hitler politikájának lelkes támogatója volt. De fölösleges anakronisztikus szempontokat belevinnünk az opera értékelésébe ahhoz, hogy alapvetően problematikusnak lássuk.

Voltaképpen az alapkonfliktus, az élni akarás és a végsőkig történő kitartás ellentmondása is meglehetősen papírízű: a cselekmény helyszínéül szolgáló erődöt védő katonák között nincsenek jelentékeny és egyéni karakterek, inkább csak tézis-emberek. A konfliktus első-sorban a két főszereplő: a császárat elvakultan követő Parancsnok és felesége,

Mária között bontakozik ki. Ez a folyamat azonban méltó Strauss tollára, hiszen viszonyuk ellentmondását életszerűvé teszi, sőt megszépíti, hogy egymás iránti érzelmeik mindvégig átvészelik nézeteik kérlelhetetlen ellentmondását. Ezért nem volt egyértelmű a hiányérzetünk a darab hallatán – no meg azért sem, mert a két főszereplőt alakító *Michael Kupfer-Radecky* és *Christiane Kohl* remek választásnak bizonyult, és – különösen Kupfer-Radecky esetében – hangnősen is kiemelkedő teljesítményt nyújtva, egyaránt rendkívül kulturáltan, nagy érzékenységgel és elhithető színészi erővel formálták meg szólamukat és szerepüket.

Jobb volt a második féldő, melyben *Marelize Gerber* énekelt Bononcini kantátáját (gesztikailag ezúttal is *Sigrid T'Hooft* állította be a darabot), és elhangzott *Romanus Weichlein* szerzetes-zeneszerző remekbeszabott és kiemelkedően életteli hangszeres műve is. A kantátában egy ízben támadt ugyan némi zűrzavar a zenészek soraiban, ám az énekesnő derűs, karakteres egyénisége, könnyű, mozgékony, szépen csengő hangja, természetes mozgása sokban kárpótolta a hallgatót a korábbi szintelen percekért.

A műsorfüzetben a Bononcini-kantáta szövegét a „Zenekari dalok” rovatcím alatt közölték; ez éppen olyan pontos megjelölés, mint ha a *Kindertotenlieder* szövegét „Barokk kantátaszövegek” felcím alatt tették volna közzé. *Szeptember 16. – Müpa Fesztivál Színház. Rendező: Müpa, BFZ* }

Balthasar Neumann Kórus és Zenekar, Boman

Az 17. századi olasz és angol zene óriásainak műveit napjaink három svéd zeneszerzőjének darabjaival vegyítette hangversenyén a *Balthasar Neumann*-ról elnevezett kórus és zenekar. A hangverseny három részét némi nagyvonalúsággal három hívszó – tenger, föld, ég – alá rendező program nyilvánvalóan tudatosan váltogatta a hosszú és rövid, egyházi és világi, barokk és modern, vokális és instrumentális műsorszámokat, teljes műveket és részleteket vegyesen. Ez kétségtelen változatosságra vezetett, jóllehet – a meglehetősen formálisnak bizonyuló „fejezetcímek” ellenére – nem egyszer éreztük úgy, hogy elvesztettük a vezérfonalat. Bár az együttes minden tekintetben professzionális, a program ebből a szempontból az amatőr kórusok tipikus koncertműsorának – „Palestrinától Pärtig” – levegőjét idézte.

A 16 énekesből álló vokális együttes a műsor egy részében – így *Carissimi* *Jonas*-oratóriumában – énekegyüttesként

funkcionált, azaz a számok jó részében az énekesek egyedül énekeltek szólamukat vagy éppen szerepüket; de a *Monteverdi Orfeo*-jából vett, alapvetően kórus jellegű részletekben, vagy akár az előadott *Purcell*-kórusműben is fontos szóló-megmozdulásokat hallhattunk. A *Thomas Hengelbrock* által alapított és irányított, bár ezen az estén *Olof Boman* által vezényelt *Balthasar Neumann Kórus* tehát – hasonlóan például a mi *Purcell Kórusunkhoz* – szólista kvalitású énekeseket tömörít, s ezt a körülményt műsorválasztásával igyekszik ki is használni. A hangszeregyüttes a rugalmas összeállításban használható continuo-csoporttal együtt kilenc tagot számlált, s a kor vonós alapegyüttesének felelt meg.

A hangversenyen előadott mai kórusművek *Boman* svéd honfitársainak szerzeményei voltak. Közülük *Ale Möller Trilo* című, középkori organum-émlékeket felidéző, különösebben nem emlékezetes darabja szolgált a koncert nyitószámaként. Ezután mindjárt *Carissimi* teljes *Jónás-oratóriuma* következett: az előadás erényei között említhetem egyik-másik, legfőképpen az egyik női alt szólistát (azonosításuk szereposztás hiányában nemigen volt lehetséges), a kórusrészek fegyelmezett erőteljességét és szép hangzasképét, valamint *Joachim Held* energiától duzzadó teorbajjátékát. *Boman* vezénylése bővelkedett nagy feszítvolságú, látványos, ám kissé szögletes és csapászerű mozdulatokban; jelenlétét valamilyen túlhangsúlyozta a karnagy, ami abban is megmutatkozott, hogy az énekszólista és continuo által előadott részleteket is nagy igyekezettel vezényelte. Mindazonáltal az egész darab őszerejét a kitűnő pengetős játékos képviselte igazán. Az első blokkot ezután a második svéd kórusmű, *Thomas Jennefelt* dúskardokat felrakó, harangozásos, emellett repetitív vonásokat is mutató *Villarosa sarialdi* című darabja zárta, meggyőző és tiszta előadásban.

A második blokk, a Földről szóló, tiszta *Monteverdi*-műsort tartalmazott. Az *Orfeo*

részletei közé, mondjuk így: eredeti ötlettel, a *Vespro Dixit Dominus* tételét becsempészve. Itt a fő erényt, a kultúrálttuttik mellett, a giusto tételek lendületes előadása jelentette; fűszerként ezúttal tüzes gitárjátékot élvezhettünk *Joachim Held*től. Ha a szólisták között egy-két nem csupán szólóképes, hanem egyéni kisugárzással rendelkező énekes akadt volna, akkor kétségtelenül megérte volna ezt a remekművet műsorra tűzni. *Szeptember 29. – Zeneakadémia. Rendező: Zeneakadémia Koncertközpont* }

NFZ, Kocsis (Richard Strauss)

Az eredetileg is egyetlen este műsoraként elképzelt, de a gyakorlatban egymástól hamarosan elváló két *Strauss*-egyfelvonásos, *A béke napja* (*Der Friedenstag*) és a *Daphné* *Müpa*-beli előadása, hiába nem színpad a szó szoros értelmében a Nemzeti Hangversenyterem pódiuma, a lényegyet tekintve teljes értékű, szcenikus előadásnak bizonyult. Most azonban mégis inkább koncertkritika-féle következik egy nagyjából háromórányi zenét tartalmazó estéről, amelyen a két operát *Kocsis Zoltán* vezényelte a *Nemzeti Filharmonikus Zenekar* és a *Nemzeti Énekkar* (karnagy: *Antal Mátyás*) élén, s amelynek vizuális megjelenítését *Némedi Csaba* rendező, *Gilles Gubelmann* díszlet- és *Gianpiera Bühlmann* jelmeztervező jegyezte. A két darab – melyek közül az elsőnek az 1-jei előadás a magyarországi bemutatója volt – ugyanabban a változatlan díszletben zajlott, melynek három, egyenrangú meghatározó eleme a színpad előtere, a mögötte a bal oldalon uralkodó magas bástyatorony, valamint a jobb oldalt elfoglaló, fölfelé elkeskenyedő lépcsősor volt (utóbbi tetejéről átjárással a bástyafokhoz). A számos statisztika és mellékszerplő jelmezének egyes elemei részint katonai egyenruhákra, részint sporttal kapcsolatos dolgokra utaltak.

A számos férfi szereplő közül mindenképp *Horváth Istvánt* és *Ric Furmant* kell kiemelni a Piemonti hírnök, illetve a Polgármester szerepében. De a számos apróbb-nagyobb epizód szerep alakítói: *Massányi Viktor*, *Cser Krisztián* és a Nemzeti Énekkar féltucatnyi tagja is egyöntetűen magasan tartotta a sokszereplős darab előadói színvonalát, nem utolsósorban annak révén, hogy a kórus tagjai is kifejezetten magánénekesi képességeket csillogtattak meg.

Nem *A béke napja* előadói műlott, hogy – hazai bemutató ide vagy oda – az est második fele elhalványította az addig hallottakat. Ennek a két fő oka közül az egyik az, hogy a Daphné valódi remekmű; a másik pedig az, hogy címszerepét *Pasztircsák Polina* énekelte. Méltánytalan lenne, ha a kritika hátralevő részét teljes terjedelmében *Pasztircsák* dicséretének szentelném; kedvem szerint azonban pontosan ezt tenném.

Hadd kezdjem a lényeggel. Daphné alakja nehéz feladat elé állítja alakítóját, mert alapjában véve gondolati konstrukció terméke – olyan ember, akit szenvedély csakis a természethez fűz: nincs. De talán mégis van, mert *Pasztircsák Polina* elhítteti velünk, pontosabban közvetlenül érzékelhetővé teszi számunkra. A színen töltött egész idő alatt sugárzik belőle valamiféle finom, mégis megingathatatlan derű, ami mindjárt a létezését is hitelesíti, s amely a játék idejére *azonossá* teszi őt Daphné alakjával. S ez a derű – nevezhetjük bájnak is – annak ellenére meghatározó vonása marad, hogy Daphné már Apolló csókja kizökkenti és felkavarja, Leukipposz halála pedig mélységesen megrendíti. A jellemnek ez a tágassága teszi a nimfa alakját végletesen emberivé – s *Pasztircsák Polina* mindezt a maga teljességében és magától értetődő mivoltában formálta meg, tökéletesen elfeledtetve a nézővel, hogy Daphné alakjában bármi mesterkélttség bújhatna meg. *Pasztircsák* nagy-szerű énekesi teljesítménye pedig csak

ezen a ponton kezdődik. Ahelyett, hogy belemennék mindazon tényezők felsorolásába, amelyek e teljesítmény alkotóerejei, talán elég, ha Strauss jeles méltatójára, David Murray-ra hivatkozom. Ő, némi fejszóvalással, arról ír, hogy az operát problematikussá teszik a kíméletlen, úgyszólván teljesíthetetlen technikai-hangi igények. Mint írja, Leukipposz szerepéhez legalább egy Fritz Wunderlichre van szükség, Daphnéhoz viszont olyasvalakire, aki a képtelenül magas fekvésben is meg tudja őrizni édességét és derűjét. Nos, *Pasztircsák Polina* pontosan erre képes – és még többre, igazságot szolgáltatva ezzel Straussnak is, aki éppen azt az élményt szándékozott műve hallgatójának nyújtani, amelynek *Pasztircsák* közreműködésével részese is lett.

Ezen a ponton mindjárt rá is térhetünk Leukipposz megszemélyesítőjére, *Horváth Istvánra*. Ő talán nem juttatja mindjárt eszünkbe Wunderlichet, ahogyan *Pasztircsák Polina Lucia Poppot*, ám amit ő művel a maga kissé talán buffós, karaktertenoros hangszínével, az ugyancsak a legmagasabb rendű művészet. A magassága persze megvan ehhez, anélkül hozzá sem lehetne szólnia a szerephez; de éneklésének azt a sokrétű árnyaltságát, figurájának – tragikus helyzetéből eredő – szinte ijesztő súlyát nyugodtan állíthatjuk *Pasztircsák Daphnéja* mellé. Hozzá képest az Apolló szerepét éneklő fiatal, igen sikeres és valóban kiváló *Ric Furman* már-már „csupán” hőstenorként hat. Ez persze így, szerencsére, túlzás – *Furman* inkább csak *más*, ahogyan Apolló is más szinten van az emberi-isteni hierarchiában, mint Leukipposz vagy Daphné. A többi szereplő közül *Ulbrich Andrea* jelentékeny volt Gaiaként, és azon kívül, hogy a szerző embertelen hangú követelményeiről itt mégicscsak érződött, hogy embertelenek, csupa jót mondhatok róla. *Cser Krisztián* is meggyőző volt Daphné atyjaként. Meglepetés-ajándékként pedig egy egészen elbűvölő párost kaptunk, a két szolgálólányt (pardon, két fotóriportert,

mert a nyájból itt csapat, a pásztorból pedig edző vált, így jöhetett be a képbe az olimpiai ötkariká is, de erről most szót se többet), név szerint *Szalai Ágnes* és *Kristófi Ágnes*, akik a makulátlan és briliáns éneklés, illetve a zenei humor magasiskoláját nyújtották, olyasfajta távlatot és ellenpontot adva a komoly mesének, mint Shakespeare és Monteverdi komikus párocskái.

Mindkét darab színpadi mozgásai kidolgozottak és átgondoltak voltak – s ha már a tömegeknél tartunk, természetesen a kórusra is rendkívüli feladatok hárultak, amelyeket az egyre kiválóbb Nemzeti Énekkar ragyogóan és látható élvezettel oldott meg.

Azt talán nem is kell mondanom, hogy a *Nemzeti Filharmonikusok Kocsis Zoltán* keze alatt milyen magas fokon sajátították el és szólaltatták meg a partitúrát. Ami viszont magát Kocsist illeti, minden részletező dicséretnél többet jelent, hogy azt a darabot, amely – *Batta András* szavaival – a „görög szellemű germán” egyik legérettebb remekműve, egyszemélyes akcióként beemelte a mai magyar zenei köztudatba, és immár olyan színvonalú előadást hozott létre belőle, hogy hat nappal ugyancsak megrázó erejű *Kékszakállja* után, életünkben először az jutott eszünkbe, hogy „te jó ég, lehet, hogy a Daphné akár a *Kékszakáll*val is összemérhető?”. Boldogító kérdések az ilyenek. *Október 1. – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. Rendező: NFZ, Műpa }*

{ ESZES KINGA

Baráti, Rost, Petrenko, Concerto Budapest, Keller

A *Concerto Budapest* szezonnyitó koncertjének műsora sajátos érzelmi utazást, valóságos lelki alámerülést ígért: